

ТИПОЛОГІЯ ЛОГІЧНИХ ПОМИЛОК В ОНЛАЙН-ВИДАННЯХ ТЕРНОПОЛЯ ТА ВАРІАНТИ ЇХ РЕДАГУВАННЯ

Бездіжа Алла Анатоліївна

Вишневська Галина Богданівна

Викладачі

Галицький коледж ім. В. Чорновола

м. Тернопіль, Україна

У дослідженні розглянуто важливі аспекти роботи редактора над оцінкою логічних якостей тексту. Висвітлено специфіку чотирьох основних законів правильного мислення, дотримуючись яких можна досягти його визначеності, несуперечливості, послідовності і обґрунтованості. Аналіз здійснено на прикладі регіональних видань.

Ключові слова: літературне редагування, мовна норма, закони логіки, регіональна література, онлайн-видання.

На сучасному етапі розвитку літературного редагування важливим аспектом роботи редактора називають оцінку логічних якостей тексту. Запропонований авторський текст може бути дуже цікавим, відповідати нормам та вимогам, форма може не викликати критичних зауважень, але якщо роздуми автора нелогічні, висновки не будуть переконливими. Усе це призводить до неправильного розуміння описаної ситуації, спотворення смислу, порушення логіки в науковому тексті.

Актуальність теми зумовлена бурхливим розвитком книжкової справи в сучасному суспільстві, яке ставить перед дослідниками важливу проблему — правильність поданого в друкованих текстах матеріалу. Вперше здійснено ґрунтовний аналіз тернопільських онлайн-видань, досліджено логічні помилки журналістських текстів та роботу редактора над ними, описано типологію

помилки в українському журналістичнознавстві та окреслено їх специфіку в онлайн-виданнях, що й визначає *новизну* дослідження.

Мета роботи – проаналізувати найпоширеніші помилки у онлайн-виданнях Тернополя. Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: виокремити підходи до класифікації помилок в українському науковому дискурсі; описати типологію помилок в сучасному журналістичнознавстві; окреслити специфіку логічних помилок в онлайн-виданнях; дати рекомендації щодо покращення онлайн-видань.

Об'єктом дослідження послужила типологія помилок в онлайн-виданнях Тернополя. **Предмет** – помилки в онлайн-виданнях Тернополя («Терен», «Наш День», «Місто», «Терміново»).

Методи дослідження: спостереження — висвітлення відомостей про наявність помилок в онлайн-виданнях протягом певного періоду часу; аналізу і синтезу — аналіз логічних порушень в публікаціях онлайн-видань; узагальнення — підсумок результатів дослідження та подання рекомендацій щодо покращення текстів.

На нашу думку, неоціненною є роль редактора, котрий повинен відігравати значну роль у розвитку літературної мови, у збагаченні її словника. «Професіоналізм і компетентність редактора, його точність у поводженні з текстами, скуппульозність, майстерність, під чим слід розуміти й вміння лаконічно, доступно, образно викладати думки, забезпечує ефективність і правильність сприймання цих текстів. А правильному розумінню допомагає насамперед системність, нормативність мовних засобів, тобто мова газети і правопис тексту мають бути нормативними, літературними» [3, с. 328].

Слід наголосити, що соціальна суть мови журналістів осмислюється досить ґрунтовно на усіх рівнях. «Судити ж про якість мови періодичного видання слід за її власними законами, точніше особливостями, які виокремлюють її як різновид публіцистичного стилю серед інших стилів літературної мови» [3, с. 329].

Одним із центральних понять культури мови як лінгвістичної дисципліни є поняття мовної норми [1, с. 1], яку зазвичай трактують як мовний варіант у сфері вимови, слововживання, словозміни, закріплений практикою і рекомендований до вжитку як обов'язковий.

Багато українських дослідників класифікують помилки в журналістикознавстві за різними принципами. Їх загальна класифікація базується на відхиленнях від постулатів редагування і включає такі види помилок: інформаційні помилки; модальні й фактичні помилки; темпоральні, локальні й ситуативні помилки; семіотичні помилки; тезаурусні помилки; сприйняткові помилки; атенційні помилки; копіювальні помилки (спотворення); нормативні помилки.

Вважається, що логічна доброякісність інформації, яку несе текст, визначається її достовірністю, точністю і несуперечливістю. Ефект впливу журналістського твору досягається переконливістю аргументації, доказовістю побудови.

Класичною логікою виведені і сформульовані чотири основних закони правильного мислення, дотримуючись яких можна досягти його визначеності, несуперечливості, послідовності і обґрунтованості: закон тотожності, закон суперечності, закон виключення третього, закон достатньої підстави [2]. Студіюючи зазначені онлайн-видання Тернополя, орієнтувались на дотримання інтернет-сайтами саме цих законів.

«Терміново». 1. Закон тотожності. *«Дуже важливо, щоб соціальний працівник міг знайти з підлеглими спільну мову. Саме завдяки таким людям життя обездолених отримує новий пульс»* (06.10.2018). У даній надфразовій єдності порушений закон тотожності — предмет в ході роздумів був замінений, що створило плутанину і складність у сприйнятті тексту.

2. Закон суперечності. *«Безперечно, погляд приковує нетканий гобелен Оксани Гнатюк. Вона за допомогою ниток зобразила емблеми суспільного об'єднання "Джерельце", а в центрі килима зіткана емблема рідного району»* (20.10.2018). Гобелен за визначенням — «настінний килим з витканими вручну

зображеннями, виткана картина». А нетканий гобелен — це фактична помилка. *«Зіткала ... нетканий»*. Порухення другого закону логіки викликало всю цю плутанину.

3. Закон виключення третього. *«Хоч невелика, але добра підмога для молоді сім'ї»* (27.10.2018). Тут не дотриманий третій закон логіки — закон виключення третього. Висловлювання повинні бути дійсно суперечливими, тобто такими, між якими немає і не може бути третього поняття. Вони повинні виключати один одного, адже «невелике» і «добра» не протилежні лексеми.

4. Закон достатньої підстави. *«Бажати добра в розумовій праці — це значить розуміти всі сильні і слабкі сторони дитини...»* (27.10.2018). Порухення закону достатньої підстави викликано відсутністю причинно-наслідкових зв'язків між змістом першого і другого речень. У першому реченні — заміна понять. Бажати добра дитині, привчаючи її до розумової праці, значить — давати їй посильні завдання, враховуючи усі її сильні і слабкі сторони.

«Місто». 1. Закон тотожності. *«Що тільки не пливе весною по каналу... Це біда. Стільки скла, пластику накопичується в прибережній зоні...»* (06.04.2018). Спостерігаємо порушення закону логіки. Так, складається враження, що скло припливло по каналу і накопичилось в прибережній зоні.

2. Закон суперечності. *«Нардепи примирились під час політичного протистояння...»* (02.01.2018). Порушено закон суперечності. Або було протистояння, або нардепи примирились.

3. Закон виключення третього. *«Занепад спостерігався і в розвитку спорту»* (13.10.2018). Порушення закону виключення третього. Або занепад в спорті, або розвиток спорту.

4. Закон достатньої підстави. *«Багато різних битв відбулося на землі, і все вони доводять, що не обов'язково війною, а в межах розуму можна домовитися з будь-яких питань»* (06.11.2018). Це порушення закону достатньої підстави. Протилежні поняття — війна і мир, а не війна і розум, крім того,

війни як раз доводять, що не знайшовши мирного рішення проблеми, держави вступають у війну.

«Терен». 1. Закон тотожності. *«За даними відділу ЗАГС, за останні роки в районі збільшилась кількість розлучень. Причому розривають шлюб молоді сім'ї, з 1 – 3 річним шлюбним стажем. У чому ж секрет сімейного щастя?»* (13.12.2018). У даному прикладі виникає порушення першого закону логіки – закону тотожності, виникає одна з найбільших помилок – багатотемність.

2. Закон суперечності. *«Двадцять років ні люди, ні влада не можуть помирити сусідів, які сваряться через межу й відрізаний коров'ячий хвіст»* (24.09.2018). У четвертому абзаці тексту читаємо: *«Коров'ячий хвіст назавжди посварив між собою сусідів. – а вже у наступній фразі автор сам суперечить собі. – А нині весь куток дружно згадує стару пригоду. У житті, як на довгій ниві, всякого буває. – та під кінець абзацу заперечує і цю думку. – То чому ж коров'ячий хвіст усе ще заважає порозумітися сусідам?»* Читачеві і не зрозуміло, сусіди перебувають у стані сварки чи ні.

3. Закон виключення третього. *«Нерішучим було колективне рішення про роздержавлення»* (11.06.2018). Порушення закону виключення третього. Рішення було нерішучим.

Отже, кожен редактор повинен володіти законами логіки та навичками логічної правки тексту. Володіння логічними прийомами аналізу в ході редагування й авторедагування — це не просто дотримування законів і правил формальної логіки, а творчий процес, який припускає у кожному випадку встановлення й оцінку зв'язків між логічним правилом — логікою думки — логікою події, що описується, — можливостями мови.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондаренко Т. Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к. філол. н. КНУ імені Т. Шевченка. К, 2003. 20 с.
2. Орендарчук Г. О. Логіка: навчальний посібник для студентів економічних та юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Видання друге, перероблене і доповнене. Тернопіль : Астон, 2008. 272 с. Режим доступу:<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/8582/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9B%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B0.pdf> (дата звернення: 28.01.21).
3. Серажим К. С. Текстознавство : підручник. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 527 с.